

МОВА ЄДИНА У КОЖНОГО З НАС, БУДЕМ ВИВЧАТИ ЇЇ ПОВСЯКЧАС

Виховання інтересу до рідного слова

Валентина СОБКО, канд. пед. наук, доцент,
завідувачка кафедри теорії і методики початкової
освіти, Глухівський НПУ імені Олександра Довженка

Слово. Чи важливо формувати в учнів усвідомлення багатогранності його змістових відтінків? Як заохочувати до вивчення і самостійного збагачення мовлення? До яких видів діяльності варто залучати дітей, аби пробудити в них бажання оволодіти гарним, змістовним і влучним мовленням? Авторка дає відповіді на ці та інші запитання, з якими стикаються педагоги під час розвитку в учнів інтересу до рідної мови.

У навчанні рідної мови необхідно систематично спрямовувати роботу на збагачення словника учнів, уточнення, розширення значень уже відомих слів, на розвиток інтересу й уваги до слова як до важливого засобу висловлювання думки, розширення уявлень школярів про культуру українського народу, її особливості в різних регіонах України.

Для розвитку інтересу до мовних явищ, формування чуття мови діяльність учнів слід скеровувати за такими **напрямами**:

- сприйняття і виокремлення цікавої для учнів інформації, передавання її іншим особам;
- аналіз та інтерпретація інформації;
- висловлювання власних поглядів щодо предмета обговорення; підтвердження їх прикладами, врахування думки інших осіб, дотримання найважливіших правил літературної вимови;
- використання відомих вербальних і невербальних засобів під час представлення своїх думок, для передачі емоцій та настрою;
- розпізнавання образних висловів і тлумачення їхнього значення;
- створення простих медіатекстів; використання у власному мовленні засобів художньої виразності, притаманних різним жанрам;
- регулювання власного емоційного стану; ввічливе спілкування; доречне використання при спілкуванні формул мовленнєвого етикету;
- дослідження мовних явищ;
- використання знань з мови у мовленнєвій творчості.

Умови, необхідні для формування пізнавальних інтересів учнів (за О. Савченко):

- сформованість в учнів провідних прийомів навчальної діяльності;
- урізноманітнення чуттєвого досвіду;
- усвідомлення учнем особистої та суспільної цінності знань і вмінь, яких він набуває;
- переживання успіху в роботі, наявність позитивної емоційної атмосфери;
- активний, продуктивний і творчий характер діяльності;
- помірна складність і посильність завдань;
- опора на попередній досвід учня.

У процесі навчання української мови доцільно створювати такі ситуації, які активізують розумовий, емоційний, поведінковий аспекти діяльності учнів.

Серед різних засобів і прийомів пробудження та підтримання пізнавальних інтересів молодших школярів на уроках мови найцінніші ті, які спонукають дітей до творчості, викликають бажання пізнавати нове і самостійно вести пошук відповіді на поставлене вчителем запитання, зокрема:

- інтерактивні методи і прийоми;
- технології розвитку критичного мислення;
- прийоми кооперативного навчання;
- дослідницька діяльність;
- мовні ігри й цікаві вправи;
- творчі завдання;
- нестандартні форми роботи тощо.

Державний стандарт • Мови і літератури

Формуванню в учнів уміння правильно використовувати засоби мови відповідно до умов спілкування сприяє введення в урок таких **мовленнєвих вправ**:

- спостереження за вживанням мовних засобів у текстах наукового та художнього стилів;
- лексичний аналіз текстів;
- обґрунтування добору тих чи інших мовних засобів;
- добір найбільш доцільних мовних засобів із поданих для побудови тексту;
- самостійне створення текстів;
- дослідження різних мовних явищ;
- колективний добір мовних варіантів для правильного вираження думки.

Детальніше розкриємо зміст напрямів діяльності з формування пізнавального інтересу учнів до слова.

Спостереження за вживанням мовних засобів

Спостереження за мовними засобами дає можливість виявити лексичну сполучуваність, точність і різницю слів і є підготовкою учнів до мовного аналізу тексту. Найефективніше залучати дітей до виконання таких завдань у межах мовленнєвої діяльності — тоді добір мовних засобів є природним, наповнюється практичним смислом і мотивується навчальною проблемною ситуацією. Дослідження відповідного мовного матеріалу варто практикувати в усіх класах початкової школи.

Так, засвоєнню слів – назв ознак і виробленню вмінь послуговатися ними у мовленні сприяє робота **над загадками**. Важливо після їх відгадування пропонувати завдання, спрямовані на розвиток в учнів здатності сприймати, розуміти, відчувати зміст прочитаного.

Наприклад

За селом з'явилось море,
Синє-синє, неозоре.
То не казка і не сон,
А зацвів у полі ... (льон).

Якими словами описано льон? З чим у загадці порівнюють цю рослину? Яку картину ви уявляєте, читаючи перше речення загадки? Розгляньте на слайдах (малюнках) цю рослину, поле, на якому цвіте льон. Як іще можна описати льон? Які вислови про льон з віршів, пісень, народних творів ви знаєте? Що цікавого про цю рослину ви можете розповісти?

Сумно у гаях блукає,
Жовті шати одягає.
Золотисту стелить постіль —
Жде сестрицю білу в гості. (Осінь.)

Які слова допомогли відгадати, що це осінь? Яку сестрицю вона чекає? Як ви довідались? Які слова вжито у переносному значенні? Які синоніми доберемо до слова "шати"? Обґрунтуйте, яке слово найкраще використати.

Вдалим засобом для організації спостережень над лексичним значенням слова, доцільністю його використання в мовленні є зв'язні тексти, у яких функція слова чітко виражена, та створені мовленнєві ситуації.

Наприклад

- Яка чудова весняна сон-трава! Одягнена вона у світлу пухнасту шубку. Пишна фіолетова квітка схожа на дзвіночок. А листочки — ніби пір'їнки казкового птаха!

Яке речення показує, що автор вражений красою квітки? Який намір мав автор: точно назвати ознаки весняної квітки чи живописно змалювати її?

- Прочитайте тексти.

Красива осінь вишиває клени

Красива осінь вишиває клени
Червоним, жовтим, срібним, золотим.
А листя просить:
— Виший нас зеленим!
Ми ще побудем, ще не облетим.

Ліна Костенко

Стрічки для берізок

Прийшла до беріз осінь. Принесла їм золотисті стрічки. Вплела їх берізка у зелені коси.

Вийшло з-за хмар сонце. Подивилося на берези і не впізнало їх: у зелених косах — золотисті стрічки. Сміється сонечко, а берези сумують.

За Василем Сухомлинським

Що в них описується? Чи відповідають заголовки текстам? Який період осені зображено? Які слова допомогли вам у цьому переконатися? Якими показано дерева? Як ви розумієте вислови "красива осінь вишиває клени", "осінь вплела берізкам золотисті стрічки"? Яку картину створює речення "Сміється сонечко, а берези сумують"? Який намір мав автор: точно описати ознаки осені як пори року чи художньо змалювати її?

Зацікавлює дітей складання описів дерев на основі спостережень, екскурсій.

Наприклад

- Пригадайте, якою ми бачили берізку, коли ходили на екскурсію. (Учні висловлюються.) Прочитайте написаний на дошці текст.

**Чудове слово склали ми — "допомагати",
І п'ять його складів всі можемо назвати!**

(Надіслала М. Власюк, м. Жашків, Черкаська обл.)

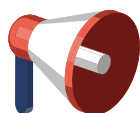
НЕ БАРИТЬСЯ!

Передплатіть на весь навчальний рік журнал
“Учитель початкової школи”

Отримайте надійну фахову підтримку

Акція! На сайті upsh.com.ua/peredplata
передплата на комплект журналів
“Учитель початкової школи” + “Джміль”
зі знижкою **-20%**

Індекси для передплати на пошті:

68604 комплект “УПШ” + “Джміль”

89869 журнал “УПШ”

+ **якісні е-матеріали до кожного випуску:**

- відео- й аудіоматеріали
- розвивальні вправи
- картки із завданнями
- пам'ятки та презентації
- дидактичні ігри

**Відтепер передплатники “УПШ”
можуть читати журнал онлайн!**

Повні версії всіх публікацій —
на сайті upsh.com.ua